

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ПРІОРИТЕТНОГО ЧИННИКА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Віолетта Лаппо

Коломийський інститут

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Анотація:

У статті визначено співвідношення об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на формування духовно-ціннісної сфери особистості. Окреслено механізми перетворення духовних цінностей соціуму на цінності духовного світу окремої особистості. З'ясовано, що соціальна активність індивіда значною мірою залежить від духовних цінностей. Обґрунтовано провідну роль освіти в процесі формування духовних цінностей особистості. Доведено, що в умовах вищої школи формування духовних цінностей відбувається в процесі вдосконалення культури мислення й культури почуттів особистості студента.

Ключові слова:

духовні цінності; об'єктивна система цінностей; суб'єктивна система цінностей; ціннісне самовизначення; соціальна активність; культура мислення; культура почуттів; студентська молодь.

Аннотация:

Лаппо Виолетта. Методологические основы формирования духовных ценностей как приоритетного условия социальной активности студенческой молодежи.

В статье определяется соотношение объективных и субъективных факторов, влияющих на формирование духовно-ценностной сферы личности. Раскрываются механизмы преобразования духовных ценностей социума в ценности духовного мира отдельной личности. Отмечается, что социальная активность индивида в значительной степени зависит от духовных ценностей. Обосновывается ведущая роль образования в процессе формирования духовных ценностей личности. Автор доказывает, что в условиях высшей школы формированию духовных ценностей способствует процесс совершенствования культуры мышления и культуры чувств личности студента.

Ключевые слова:

духовные ценности; объективная система ценностей; субъективная система ценностей; ценностное самоопределение; социальная активность; культура мышления; культура чувств; студенческая молодежь.

Resume:

Lappo Violetta. Methodological grounds of forming spiritual values as a priority condition of student youth's social activity.

The article defines the ratio of objective and subjective factors that influence the formation of the spiritual values of the individual. The author has defined the mechanisms of transformation of the spiritual values of society into the values of the individual's spiritual world. It is noted that the social activity of the individual largely depends on spiritual values. The leading role of education in the process of personality's spiritual values formation has been grounded. The author argues that in conditions of higher school formation of spiritual values contribute to the process of improving the culture of thinking and culture of the student's personality feelings.

Key words:

spiritual values, objective value system, subjective value system, value self-determination, social participation, culture of thinking, culture of feelings, student youth.

Постановка проблеми. Оновлення освітньої системи відповідно до вимог сучасного суспільства залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, з-поміж яких процес ціннісного самовизначення особистості посідає чільне місце. Зважаючи на складність і багатовекторність процесу формування духовних цінностей у системі освіти, проблема визначення теоретико-методологічних засад, зокрема основних напрямків дослідження означеного процесу, вбачається одним із провідних завдань і основним орієнтиром удосконалення системи освіти відповідно до європейських стандартів.

Утвердження певних духовних цінностей відбувається в певному соціально-політичному, соціально-економічному, соціально-культурному контексті. Водночас саме цінності є визначальним складником духовного життя особистості, соціальних спільнот і суспільства загалом.

Накопичуючи знання про систему ціннісного утворення, важливо враховувати положення, за яким система цінностей є виміром, що

характеризує рівень соціального значення певних об'єктів і реалій життєдіяльності людини. Особливістю дослідження цього процесу є те, що цей вимір має не лише суб'єктивний, а й об'єктивний характер.

Духовні цінності особистості ми розглядаємо як цілісне утворення, яке складається з цілого ряду духовних почуттів, прагнень, потреб. Одні з них можуть бути провідними в цьому процесі, а інші здатні відігравати лише другорядну роль у контексті духовної спрямованості особистості. Формуючись у певних соціальних умовах, духовні цінності втілюють у собі високі суспільні інтереси, активізують соціальну діяльність, стимулюють індивіда до суспільно-корисних справ, слугують свідомому вибору свого місця в суспільстві.

Духовність, за М. Боришевським, це багатовимірна система, складниками якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, у яких віддзеркалюються її морально релевантні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей,

до себе самої, що стали суб'єктивно значущими регуляторами активності [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників твердять, що саме цінності визначають характер відносин особистості з середовищем, із сім'єю, а це, так само, детермінує особливості її поведінки (Б. Ананьєв, М. Боришевський [2], А. Здравомислов, Г. Костюк, В. Титаренко, В. Ядов [5] та ін.). Так, Г. Костюк зазначає: «Немає жодної можливості для проведення якоїсь штучної межі, що відокремила б особистий досвід від досвіду суспільного, а тим більше протиставила їх. Особистий досвід проймається досвідом, засвоєним від дорослих, через що набуває нової якості. Таке взаємопроникнення є в усіх виявах свідомого психічного життя, починаючи з його осмисленого сприйняття [7, с. 127].

Аналізуючи духовно-моральні інтереси молодого покоління в контексті проблеми духовності людини, О. Дідус зауважує: «Як прояв духовного життя суспільства, мораль відображає суспільну свідомість і суспільну волю людей, має історичний характер. Зі зміною суспільно-економічних умов життя в людей змінюються погляди й поняття, тобто їхня суспільна свідомість. Водночас не слід забувати про загальнолюдські моральні цінності, які індивідуальні щодо соціально-економічних перетворень. Дієвість морального виховання проявляється в тому, що все необхідне й справедливе для суспільства стало особистіснонеобхідним, тобто основою поведінки конкретної людини» [4].

У дослідженнях В. Оржаховської і С. Федик обґрунтовано положення про те, що духовно-моральне виховання спрямоване на формування моральної поведінки, прийнятої почуттям істини, доброти, прекрасного, на формування таких важливих якостей, як патріотизм, національна гідність, лицарство, міжнародна повага та дружба, обов'язки, вдячність, любов до праці, дисциплінованість, відповідальність, громадська активність тощо [9].

На думку професора Г. Сагач, нинішнє покоління жителів планети, а отже, й ми з вами, має виконати особливу місію: достойно перейти від епохи раціоналізму до епохи духовності з приматом духовного над матеріальним, подолати кризу духу як найстрашнішу кризу людини й людства, бо духовно-моральна проказа породжує великі страждання й душевні муки, негативно позначається на житті суспільства, природи, призводить до панування еґоїзму в політиці, нестримного прагнення до влади й збагачення, панування техносфери над ноосферою. Як зауважує більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників, – без культури духовності [11, с. 211].

Формулювання цілей статті. На нашу думку, мало дослідженою залишається проблема формування духовних цінностей як передумови соціальної активності особистості, що здобуває майбутній фах в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Саме тому мету статті вбачаємо в конкретизації методологічних засад виховного процесу у ВНЗ, спрямованого на формування духовних цінностей соціально активного студентства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктивний зміст цінностей зумовлений загальними тенденціями та потребами соціально-культурного розвитку суспільства, тому він є виміром, що характеризує систему цінностей, наявну незалежно від свідомості певних політичних сил, соціальної спільноти або конкретної особистості, через те «усвідомлення нових цінностей і смислів, що визначають перспективи самого існування суспільства, є викликом сьогоднішній системі освіти. Нерозуміння або переоцінка значення цього зв'язку призводить до методологічних помилок у розробленні стратегії освіти, коли першорядними стають проблеми, в основі яких – протиріччя самої системи, або проблеми тих структур, для яких система освіти виконує роль ресурсного забезпечення, – економіка або вища школа. Не можна перетворювати освіту на сферу послуг: у неї є свої завдання, пов'язані насамперед із вихованням Громадянина й Людини» [5, с. 142].

Водночас зміст цінностей зумовлений не лише об'єктивними умовами життєдіяльності чи правами людини, а й загальними тенденціями розвитку або занепаду суспільства, об'єктивними потребами його виживання у світовому економічному просторі, де домінує боротьба за лідерство, захист своїх національних пріоритетів та інтересів. Об'єктивний зміст цінностей стосується різних сфер теоретичного рівня суспільної свідомості й насамперед зосереджує в собі найбільш значущі елементи соціально-культурного надбання соціуму.

Суб'єктивна сутність цінностей як предмет дослідження, на який безпосередньо чи опосередковано спрямована більшість наукових пошуків, окреслює ідейно-політичні, прагматичні, моральні, естетичні та суто світоглядні пріоритети особистості в системі соціальних відносин, потреб та інтересів, що виникли в процесі набуття нею життєвого досвіду. Тому співвідношення особистісно-суб'єктивного й об'єктивно-соціального аспектів ціннісних утворень, що формуються під впливом позитивної чи негативної соціальної практики і системи різних освітніх технологій, є важливою педагогічною проблемою.

Суб'єктивну систему цінностей не варто розглядати як абсолютний і кінцевий емпіричний показник педагогічних досліджень, зокрема рівня соціалізації особистості, оскільки означена система є лише відносним відображенням об'єктивної системи цінностей, що підпорядкована прагненням соціуму, його найбільш прогресивних сил до набуття стабільності на шляху досягнення економічного й морально-етичного суспільного блага.

Аналізуючи методологічне підґрунтя ціннісних утворень, Л. Нечепоренко зазначає, що «все життя рухається й утримується любов'ю до цінностей, але царство морально-духовного стану особистості є сферою вищих абсолютних моральних цінностей. Тільки індивідуальність, окрема особистість є носієм вищої ідеї, реалізація якої може привести до абсолютної повноти існування. Всі інші абсолютні цінності, як-от: краса, добро, істина, свобода є лише частковими цінностями» [8, с. 185–186]. Пріоритетність духовних цінностей як інтегральних показників ціннісного виміру зумовлена кількома обставинами:

1) вони найбільше впливають на утворення не лише прагматично-цільового, а й соціально-громадського компонента оцінки соціальних явищ і, тим самим, активно сприяють формуванню й закріпленню громадських почуттів, інтересів, переконань, що характеризують повноцінно соціалізовану особистість;

2) вони значною мірою зосереджують у собі найбільш прогресивний соціально-культурний потенціал моральної свідомості соціуму;

3) інтеріоризація духовних цінностей на особистісному рівні створює особливий тип організації життєдіяльності людини – її саморегуляцію, що не підвладна впливу негативних зовнішніх небажаних дій, обставин, соціальних умов та інших чинників, адже «ціннісна система людини розуміється як складно побудований регулятор людської життєдіяльності, який відображає у своїй структурній організації та змісті особливості об'єктивної дійсності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і саму людину в усіх її об'єктивних характеристиках» [1, с. 14].

Отже, духовно-ціннісне виховання в умовах освітньої системи передбачає формування розмаїтого внутрішнього світу особистості, що зростає, через всебічне універсальне розкриття та пробудження в її свідомості об'єктивної сутності неперевершених морально-етичних цінностей людства.

Згідно з сучасною педагогічною парадигмою, визначальною умовою людської духовності є моральність як «першочінність, першооснова духовного життя людей» [12, с. 110].

Спираючись на абсолютні соціально-ціннісні критерії, «виховання на початковому етапі пов'язується з оцінкою поведінки, діяльності, у якому б вигляді вона не надавалась, а отже, виховання – це ціннісне ставлення, що знаходить своє узагальнення й необхідність у руслі культури» [12, с. 110].

У процесі дослідження шляхів формування ціннісних орієнтацій молоді особистості методологічного значення набуває проблема визначення загальної ієрархії об'єктивних цінностей. Вбачається, що їх дослідження буде вірогіднішим за умови аналізу першорядних моральних завдань, які постають перед особистістю та суспільством на кожному етапі реформування останнього, оскільки означений процес зумовлений переоцінкою цінностей і сутнісних пріоритетів.

Пріоритетність освіти у формуванні духовних цінностей ґрунтується на необхідності цілеспрямованого, соціально узгодженого морально-духовного розвитку особистості, суспільства та світової спільноти. З розвитком демократичних принципів і упорядкуванням соціальних процесів роль духовного життя суспільства значно підвищується. Водночас збільшується вплив духовного компонента й на соціально-економічну сферу життєдіяльності людини, бо демократизація суспільного життя пов'язана з соціальним розкріпаченням особистості, що вимагає від неї моральної автономності поведінки й життєдіяльності.

Аналіз джерельної бази свідчить, що впродовж трансформаційного періоду значна увага у вітчизняних і закордонних дослідженнях приділялася вивченню проблем самореалізації особистості, що пов'язано з її самоствердженням у системі соціальних відносин. Проте поза увагою залишається проблема взаємозумовленості особистої самореалізації й повноцінної соціалізації індивіда, тому все більше науковців послуговується терміном «культурна самореалізація» індивіда, під якою розуміється «процес ціннісно визначеного духовного самовиявлення, що опосередковане рівнем моральних якостей і силою внутрішніх настанов особистості дотримуватися цих внутрішніх норм» [5, с. 147].

Методологічні вимоги щодо визначення найбільш об'єктивних цінностей, їх трансформація й культивування в інформаційному просторі зосереджуються насамперед на дослідженні об'єктивної системи зв'язків, що характеризує не лише суто ціннісну, а й ментальну сфери суспільного життя системних і системотвірних чинників, які на неї впливають. Не випадково в педагогічних дослідженнях при аналізі теоретико-методологічних питань наголошується на тому,

що «одним із наслідків відставання досліджень у галузі методології розвитку сучасного гуманітарного знання є слабо виражений контекст розкриття сутності й закономірностей об'єктивних соціокультурних і педагогічних процесів», а також вказується на необхідність виявлення «регулятивно-критеріального значення вірогідності дослідницького пошуку методологічно обґрунтованого й технологічно забезпеченого наукового потенціалу в рамках предметного ціннісно-цільового дослідницького простору» [8, с. 31].

Складність проблеми ціннісного утворення полягає в тому, що самореалізація індивіда залежить не тільки від його прагнення до самовдосконалення, а й зумовлюється об'єктивними соціальними чинниками, зокрема системою тих соціальних відносин, у яких він опиняється і які за своїм змістом не завжди відповідають загальнолюдським моральним, естетичним і навіть соціально-прагматичним критеріям.

Проблема ціннісного утворення містить в собі безліч протиріч між соціальним самоствердженням особистості та її моральним самообмеженням відповідно до стандартів нормативної поведінки. З огляду на це, вважаємо методологічно необґрунтованими підходи, коли при дослідженні шляхів самореалізації особистості та формування її ціннісних орієнтацій не враховуються соціально-етичні критерії цих взаємозумовлених процесів.

Зважаючи на тенденції переходу кризового стану суспільства в довготривалу закономірність, у дослідженнях науковців наголошується на необхідності впровадження комплексного загальнонаціонального програмування виховних систем як цілеспрямованого, інтегрального педагогічного й соціально-культурного процесу, без якого «важко розв'язуються проблеми нездорового прагматизму, користолюбства та інших деструктивних елементів, що гальмують моральне оздоровлення суспільства» [8, с. 35].

Самореалізація індивіда будь-якою ціною, без урахування її соціально-етичних наслідків призводить до порушення гармонії в людських стосунках. За таких умов самореалізація як елемент соціалізації особистості може набувати спотворених форм. Разом із тим, самореалізація об'єктивно завжди зумовлена прагненням людини до самоствердження в певній соціальній спільноті, тому питання про механізми ціннісного системоутворення та його впливу на процеси соціалізації та самоствердження особистості в освітніх системах відповідно до загальнолюдських гуманістичних цінностей набуває особливої соціальної значущості.

На теоретичному рівні безсумнівно є положення про пріоритетність моральних цінностей у розвитку соціальних зв'язків особистості з її найближчим соціальним оточенням і суспільством, але, як показують дослідження, студентська молодь на практичному, утилітарно-побутовому рівні надає перевагу насамперед, прагматичним цінностям. Усе це свідчить про обмеженість розвитку морально-етичних пріоритетів людського буття й занепад духовної сфери життєдіяльності студентської молоді як потенційної інтелектуальної еліти суспільства.

Розв'язувати проблему дихотомії «самоствердження й самообмеження» пропонується «через актуалізацію віри в безмежність людських можливостей, збагачення смислів життєствердження цінностями людиновідтворення, на основі чого відбувається активізація свідомо-вольового культурного самовизначення» [5, с. 146].

Проблема дослідження ієрархії загальнолюдських моральних цінностей і ціннісних пріоритетів у системі освіти є проблемою духовного становлення особистості. Соціальна практика переконливо доводить, що, з одного боку, занепад цінностей, які регулюють духовну сферу людської життєдіяльності, недооцінка впливу духовної сфери людства на соціально-політичні процеси й матеріальне виробництво може призвести людську цивілізацію до катастрофічних наслідків. З іншого боку, було б методологічно не виправданим розглядати сферу матеріального виробництва, матеріальні цінності, предмети та засоби життєдіяльності людини як антиподи її духовного життя, адже сама праця в її різних проявах та елементи, що її забезпечують, опосередковують і стимулюють, є важливим джерелом духовного сенсоутворення, натхнення й наповнення людського буття розмаїттям ціннісних пріоритетів. Закономірність цього процесу полягає в тому, що різнобічна ціннісно-орієнтаційна система є основою потребнісно-мотиваційного компонента розвитку особистості й суспільства.

З-поміж показників сформованості духовно-ціннісної сфери особистості виокремлюють:

– рівень засвоєння загальних духовних цінностей і культури (у різних формах суспільної свідомості);

– характер вибору й рівень участі особистості у виробництві духовних цінностей, в освоєнні та споживанні духовних багатств;

– спрямованість мотивів участі у створенні та споживанні духовних цінностей; рівень освіти, кваліфікації, культури мислення, почуттів і поведінки [3].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях духовний розвиток особистості характеризується як «спосіб самостворення особистості, саморегуляції та самокорекції її буття, як семантичне поле культури, у якому діє індивід, як гармонія його душі зі світом, потреба в істині, добрі, красі, вірі й любові» [3, с. 51]. Слід визнати, що з розвитком демократизації суспільних соціально-економічних і соціально-культурних процесів, які несуть у собі як позитивні, так і негативні, неконтрольовані елементи культури, найбільш доцільним напрямом розвитку духовної сфери особистості є її залучення до самовиховання й самоорганізації власного духовного життя.

Сучасна система освіти спрямована насамперед на підготовку висококваліфікованих фахівців. Вступаючи до вищого навчального закладу, студент має настанову на отримання конкретної спеціальності для подальшого владнання свого життя. Але суспільство покладає на систему вищої освіти відповідальність не лише за підготовку висококваліфікованих фахівців, а й за формування повноцінної, інтелектуально, морально й духовно розвиненої особистості. На необхідність посилення впливу освіти на морально-естетичне виховання особистості вказував ще Й. Песталоцці, який, спираючись на ідею природовідповідності розвитку людини, підкреслював, що досягнення високого морального розвитку особистості можливо «тільки через підкорення її інтелектуальної освіти моральному вихованню. Тільки таким шляхом можливе... виховання дитини в піднесеному й звеличеному поєднанні всіх її живих почуттів і всіх вражень, які вона отримує від природи» [10, с. 340–341].

Нам імponує твердження А. Донцова, що духовна досконалість особистості можлива за умови самопізнання, яке досягається завдяки освіті, самоосвіті й самовихованню.

У загальному вигляді розв'язання проблеми духовного розвитку особистості студента А. Донцов вбачає у виконанні таких завдань: досягнення високого тезаурусу, культури мислення й розумової праці; розвиток морально-естетичних, духовно-творчих потреб та інтересів; виховання моральної свідомості та культури почуттів; розвиток потреби в самовдосконаленні через залучення до самоосвіти та самовиховання [5, с. 159].

Організація виховного процесу має передбачити надання можливості вільного доступу до надбань національної і світової культури, до різних видів соціально-культурної, наукової і художньо-творчої діяльності.

У сучасних умовах, коли суспільство знаходиться в стані перехідного періоду,

зумовленого бурхливим розвитком інформаційних технологій, великого значення набуває виховання культури мислення. Особливо це важливо у зв'язку з відмовою від застарілих стереотипів мислення стосовно головних соціально-культурних та етичних проблем сучасності. Оволодіння високою культурою мислення можна вважати пріоритетним критерієм загальної культури та вагомою передумовою формування духовно-ціннісної сфери особистості студента.

Зважаючи на небажані соціальні чинники, які деформують моральну свідомість майбутнього фахівця, найголовніше завдання вищої школи полягає у виробленні своєрідного «імунітету» від негативів сьогодення. Універсальним засобом розв'язання окресленого завдання може стати виховання когнітивного компонента духовності, оскільки інтеріоризація (засвоєння) моральних цінностей на особистому рівні можлива лише за умови розвитку загальної культури мислення.

У науковому контексті культура мислення розглядається в трьох аспектах:

1) як уміння користуватися формально-логічними правилами, виявляти логічність та глибину мислення;

2) як здатність особистості найбільш об'єктивно аналізувати й узагальнювати різні соціально-політичні, соціально-економічні та соціально-культурні процеси й на цьому підґрунті здобувати нові знання;

3) як мотивацію та спрямованість мислення на конкретні цілі. При такому підході вона «виступає як його реалістичність, сучасність і доводить уміння людини розуміти саме ті цінності, які мають значення для суспільства» [6, с. 85].

Належний рівень розвитку культури мислення допомагає збагнути сутність і походження моральних норм і цінностей, їх функціональну відповідність закономірностям розвитку моральних відносин у суспільному житті. Це сприяє усвідомленню етичних принципів і форм поведінки як соціально-культурних цінностей. Щоб опанувати культуру мислення, недостатньо знати закони формальної логіки. Творче мислення формується насамперед унаслідок ретельного вивчення творів видатних мислителів минулого. Якщо студент добре засвоїть праці філософів, митців, педагогів, то в нього обов'язково з'являться власні уявлення про красу людської думки. Завдяки роботі з першоджерелами підвищується не тільки культура мови й мовлення, а й утворюються елементи особливого типу мислення, які притаманні видатним особистостям.

Практика свідчить, що на формування культури мислення студента великий вплив має

особистість викладача. Насамперед студентів приваблює його здатність до поглибленого аналізу теми лекції, уміння невимушено й відверто вести мову про складні речі. Проблемний зміст семінарських занять створює можливість для розкриття кожним студентом своїх поглядів, уявлень і переконань, що, так само, дає змогу викладачеві оперативно вносити свої корективи в розвиток моральної свідомості студента.

Виховання духовних цінностей у період навчання у вищій школі тісно пов'язано з формуванням культури почуттів, що виробляються на основі розвитку естетичного смаку й естетичного сприйняття навколишнього середовища, природи, творів мистецтва, людської творчої діяльності, добрих вчинків і міжособистісних взаємин. В умовах навчально-виховної роботи важливо формувати потребу у вибіркового сприйнятті об'єктів реальної дійсності, як в її життєдіяльності, так і в мистецтві, насамперед, за естетичними критеріями. Позитивне світосприйняття підвищує життєвий тонус і соціально-культурну активність особистості, розвиває творчі здібності й вселяє почуття соціального оптимізму, віру в завтрашній день.

Коли в особистості сформоване позитивне естетичне сприйняття об'єктів природи та мистецтва, то згодом воно створює позитивне сприйняття й людських стосунків як прекрасних, розумних і справедливих. І навпаки – духовний занепад особистості відбувається саме тоді, коли вона відчуває, що в її житті немає майже нічого справедливого, доброго та прекрасного. Морально-естетичні потреби людини не можуть утворитися без естетичного сприйняття світу. Коли у свідомості домінує орієнтація на негативні сторони суспільного життя, чуттєва сфера особистості розвивається стихійно, почуття набувають характеру тимчасових некерованих пристрастей, які часто спонукають до порушення етичних норм.

Некерованість чуттєвої сфери негативно впливає на формування вольових якостей особистості. У таких студентів вольовий компонент поведінки підмінюється прагненням наслідувати стандарти соціальної поведінки, які стихійно виникли в мікросередовищі; такі студенти не замислюються над етичною та естетичною сутністю своїх учинків. Отже, стійкість волі виникає лише на ґрунті стійкості світогляду, етичних переконань та ідеалів.

Висновки. Аналіз стану розробленості проблеми формування духовних цінностей у системі вищої освіти дає змогу виокремити методологічні вимоги до проведення подальших досліджень. Створення ефективної моделі формування духовно-ціннісної сфери особистості студента в умовах ВНЗ передбачає утвердження й реалізацію низки положень:

1. Визначення структури та функцій принципово нового наукового педагогічного знання, що характеризує систему духовних цінностей і опосередкованих зв'язків результату оновленого пошуку порівняно з попередніми дослідженнями.

2. Виділення принципових концептуальних положень стосовно системи детермінованих зв'язків ціннісного утворення, які мають методологічний сенс.

3. Розробка наукового інструментарію та добір найбільш оптимальних методів отримання емпіричної і теоретичної інформації, яка може повно й вірогідно схарактеризувати об'єкт дослідження.

4. Найвідповідальнішим і найскладнішим етапом наукових досліджень є кваліфікована інтерпретація емпіричної інформації, що характеризує систему ціннісних утворень, та її трансформація в нові теоретичні показники, на основі яких можливе найбільш вірогідне обґрунтування висновків і рекомендацій щодо подальшого вдосконалення й оновлення освітньої системи відповідно до розв'язання сучасної педагогічної та етичної проблематики українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Ціннісна система у розвитку особистості / І. Д. Бех // Вісник Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка : зб. наук. праць. – Випуск 1(5). – Полтава, 1999. – С. 3–20.
2. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 144–150.
3. Вороніна В. Г. Молода людина повинна стати носієм «духовної іскри» / В. Г. Вороніна // Проблеми вдосконалення виховної роботи у вищій школі в сучасних умовах: Тези доповідей на Всеукр. наук.-практ. конференції, 16-18 грудня 1998 р. – Дніпропетровськ : ПДАБтаА, 1998. – С. 50–52.
4. Дідус О. М. Духовно-моральні інтереси підростаючого покоління у контексті проблеми духовності людини / О. М. Дідус // Духовність України. 36. наук. праць. – ЖДЛУ, 2001. – Вип. 3. – С. 52–54.

References

1. Bekh I. D. (1999). Value system in personality's development. *Poltava: Reporter of V.G. Korolenko Poltava State Pedagogical Institute: Coll. of scientific works.* [in Ukrainian].
2. Boryshevskiy M. Y. (2007). *Spiritual values in formation of citizen's personality.* Kyiv: Pedagogy and psychology. [in Ukrainian].
3. Voronkova V. H. (1998). A young man is to be the bearer of the "spiritual spark". Paper presented at the *Problems of educational work improvement in higher school under modern conditions: Proceedings of All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, 16-18 December 1998.* Dnipropetrovsk: PDABtaA. [in Ukrainian].
4. Didus O. M. (2001). Spiritual and moral interests of new generation in the context of man's spirituality problem. *Dukhovnist' Ukrainstva. Coll. of scientific works ZhDLU,* [in Ukrainian].

5. Донцов А. В. Моральна культура вчителя. Монографія / А. В. Донцов. – Х. : ХНУ імени В. Н. Каразіна, 2008. – 240 с.
6. Емельянов В. В. Философская культура молодого специалиста: монография / В. В. Емельянов, П. С. Никитин. – М. : Высшая школа, 2007. – 135 с.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К. : Овіта, 1989. – 608 с.
8. Нечепоренко Л. С. Методологія і ідеологія онто-інвайронментальної педагогіки (Педагогіка гармонізації і злагоди особистості з довкіллям): монографія / Л. С. Нечепоренко. – Х. : Видавничий центр ХНУ, 2003. – 208 с.
9. Оржаховська В. І., Федик С. В. Теоретико-методологічні основи виховання духовності у сучасному студентському середовищі / В. І. Оржаховська, С. В. Федик // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 35, Том VIII (59): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2015. – С. 499–508.
10. Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци. – М. : Педагогика, 1989. – 411 с.
11. Сагач Г. М. Риторика : навчальне видання / Г. М. Сагач. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2000. – 566 с.
12. Филонов Г. Н. О достоверности педагогических исследований / Г. Н. Филонов // Педагогика. – 2004. – № 4. – С. 30–35.
5. Dontsov A. V. (2008). *Moral culture of teacher. Monograph*. Kharkiv: V.N.Karazin KhNU. [in Ukrainian].
6. Yemelianov V. V. (2007) *Philosophical culture of the young specialist: Monograph*. Moscow: Vysshiaia shkola, [in Russian].
7. Kostiuk H. S. (1989). *Learning and educational process and mental development of personality*. Kyiv: Osvita. [in Ukrainian].
8. Necheporenko L. S. (2003). *Methodology and ideology of onto- environmental pedagogy (Pedagogy of harmonization and consent between personality and environment): (Monograph)*. Kharkiv: Publishing centre KhNU. [in Ukrainian].
9. Orzhakhovs'ka V. I., Fedyk S.V. (2015). Theoretical and methodological grounds of spirituality development in modern student environment. *Humanitarian journal SHEI "Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University"*. Appendix 1 to Issue 35, Vol. VIII (59): Thematic issue. Higher education in Ukraine in the context of integration into European educational space. Kyiv: Hnozys. [in Ukrainian].
10. *Pedagogical heritage*. (1989). Ya. A. Komenskyi, J. Locke, J.-J. Rousseau, J.H. Pestalozzi Moscow: Pedagogika. [in Russian].
11. Sagach G. M. (2000). *Rhetoric: educational edition* Kyiv: Publishing House "In Yure". [in Ukrainian].
12. Filonov G. N. (2004). *On authenticity of pedagogical researches*. Moscow: Pedagogika. [in Russian].

Рецензент: Сегеда Н.А. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:
Лаппо Віолетта Валеріївна
 lappo30@mail.ru

Коломийський інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
 вул. Лисенка 8, м. Коломия,
 Івано-Франківська область, 78200, Україна
 doi:10.7905/нвмдпу.v0i14.1040

Матеріал надійшов до редакції 29.03.2015 р.
Прийнята до друку: 20.04.2015 р.